

Peerfectie

Een stapsgewijze aanpak voor herschrijven met comparatieve peerfeedback

Veel leerlingen vinden het lastig om hun teksten inhoudelijk te verbeteren en richten zich bij herschrijven voornamelijk op taalverzorging. De lessenserie Peerfectie biedt een gestructureerde aanpak om het herschrijven te versterken, met een centrale rol voor comparatieve peerfeedback. Daarbij vergelijken leerlingen steeds twee teksten van medeleerlingen om op die manier gerichte feedback te geven. Vervolgens leren ze aan de hand van een concreet actieplan hoe ze deze peerfeedback gericht kunnen verwerken. Zo ontwikkelen leerlingen inzicht in tekstkwaliteit en verbeteren ze al herschrijvend de inhoud van hun teksten.

DOOR JANNEKE STUULEN

Het schrijven van een goede tekst is voor veel leerlingen uitdagend. Ze weten vaak niet goed hoe ze hun teksten inhoudelijk kunnen verbeteren en richten zich bij het herschrijven vooral op oppervlakkige aspecten zoals spelling of interpunctie. Dit beperkt de effectiviteit van herschrijven en zorgt ervoor dat leerlingen hun teksten niet naar een hoger niveau tillen.

Uit onderzoek blijkt dat peerfeedback leerlingen kan helpen bij het herschrijven van een tekst. Lange tijd lag de focus in het schrijfonderwijs vooral op het geven van feedback: leerlingen leerden als lezer naar andermans teksten kijken en ontdekten zo wat een tekst sterk maakt. Dit proces helpt hen bij het ontwikkelen van evaluatievaardigheden, waarmee ze ook beter de kwaliteit van hun eigen werk kunnen inschatten.

In de praktijk blijkt echter dat het geven van goede feedback voor veel leerlingen lastig is. Bovendien levert feedback pas echt iets op als leerlingen deze ook doelgericht verwerken. Juist daar wringt het vaak: leerlingen beginnen met het verwerken van de gemakkelijkste feedback, zoals het verbeteren van oppervlakkige fouten, zonder eerst te bepalen welke inhoudelijke feedback het belangrijkste is voor het doel van hun tekst. Daarom blijven belangrijke inzichten onbenut en laten leerlingen kansen liggen om hun tekst inhoudelijk te verbeteren en zich zo als schrijver verder te ontwikkelen.

Deze bevindingen verleggen de aandacht van de feedbackgever naar de feedbackontvanger. Recente studies benadrukken dat niet alleen de kwaliteit van de feedback bepalend is voor de uiteindelijke tekstkwaliteit, maar vooral hoe leerlingen de ontvangen feedback begrijpen, interpreteren en toepassen bij het herschrijven van teksten.

In de lessenserie Peerfectie, die onderdeel is van mijn promotieonderzoek, staan daarom zowel het geven als het doelgericht verwerken van feedback centraal. Een krachtige methode daarbij is het paarsgewijs vergelijken van teksten: leerlingen vergelijken twee teksten met elkaar en bepalen welke sterker is. Op basis daarvan formuleren ze comparatieve peerfeedback op beide teksten, wat hun inzicht in tekstkwaliteit vergroot. Vervolgens verwerken ze de ontvangen feedback in een concreet actieplan voor het herschrijven van hun eigen tekst.

Deze aanpak sluit aan bij de nieuwe kerndoelen, zoals kerndoel 3 (doelgericht spreken en schrijven) en kerndoel 5 (reflecteren op taalactiviteiten). Leerlingen leren niet alleen schrijven, maar ontwikkelen ook het vermogen om gericht te herschrijven met oog voor doel, publiek en communicatie. Hierdoor ontstaat een diepgaander leerproces, waarin peerfeedback écht bijdraagt aan betere teksten.

Deze aanpak sluit aan bij de nieuwe kerndoelen, zoals kerndoel 3 (doelgericht spreken en schrijven) en kerndoel 5 (reflecteren op taalactiviteiten). Leerlingen leren niet alleen schrijven, maar ontwikkelen ook het vermogen om gericht te herschrijven met oog voor doel, publiek en communicatie. Hierdoor ontstaat een diepgaander leerproces, waarin peerfeedback écht bijdraagt aan betere teksten.

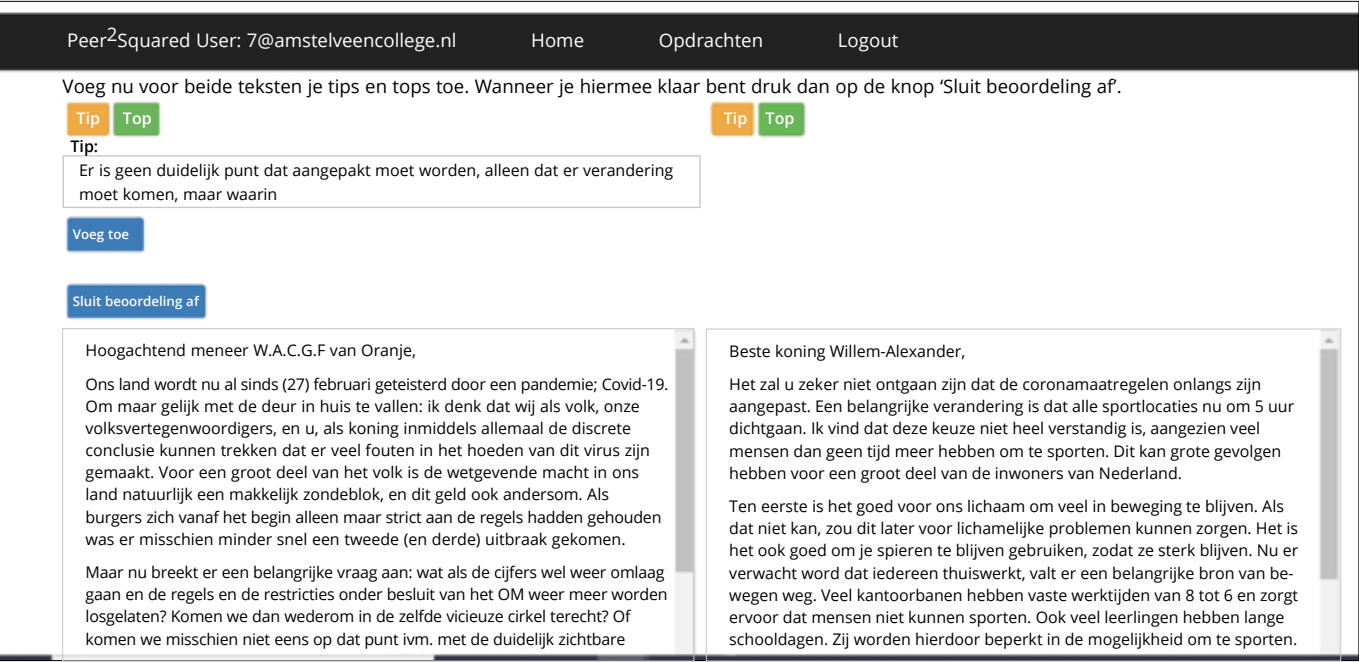
De lessenserie Peerfectie, die onderdeel is van mijn promotieonderzoek, staan daarom zowel het geven als het doelgericht verwerken van feedback centraal. Een krachtige methode daarbij is het paarsgewijs vergelijken van teksten: leerlingen vergelijken twee teksten met elkaar en bepalen welke sterker is. Op basis daarvan formuleren ze comparatieve peerfeedback op beide teksten, wat hun inzicht in tekstkwaliteit vergroot. Vervolgens verwerken ze de ontvangen feedback in een concreet actieplan voor het herschrijven van hun eigen tekst.

Ontwerpprincipes en praktische uitwerking
De lessenreeks Peerfectie bestaat uit schrijflessen op basis van comparatieve peerfeedback en is ontworpen volgens de volgende principes:

1. Concretiseer tekstkwaliteit door voorbeeldteksten en paarsgewijze vergelijking.
2. Leer leerlingen betekenisvolle feedback te geven met de feedbackring en comparatieve peerfeedback.

Foto: Tom van Limpt

Figuur 1. Screenshot Peer2Squared, tool voor paarsgewijs vergelijken

3. Leer leerlingen hun feedback actief te verwerken door feedbackcommentaren te categoriseren en te prioriteren in een actieplan.
4. Laat leerlingen de tekst herschrijven.

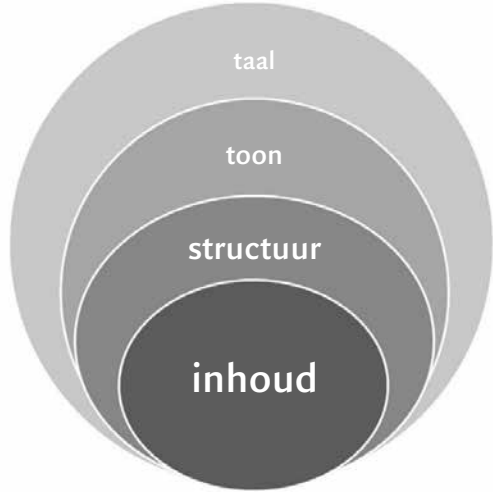
Als eerste is het concretiseren van tekstkwaliteit essentieel om leerlingen inzicht te geven in kenmerken van een goede tekst. Door met de klas te bespreken wat goede en minder goede teksten kenmerkt, zijn leerlingen later beter in staat om gerichte feedback te geven. De voorbeelden kunnen teksten van de leerlingen zelf zijn, maar ook teksten uit voorgaande leerjaren of artikelen uit de krant. Laat leerlingen steeds beoordelen of de tekst het beoogde doel heeft bereikt. Bespreek bij een betoog bijvoorbeeld of de tekst overtuigt. Door deze doelgerichte benadering leren leerlingen dat tekstkwaliteit niet alleen draait om taalgebruik, maar vooral om de vraag of de boodschap overkomt.

Een manier om kenmerken van een goede tekst expliciet te maken is paarsgewijs vergelijken. Leerlingen krijgen op hun scherm steeds twee willekeurige teksten van medeleerlingen te zien die zij met elkaar vergelijken. Na iedere vergelijking geven leerlingen aan welke van de twee teksten ze het beste vinden en geven op iedere tekst feedback (zie figuur 1). Twee tools voor paarsgewijs vergelijken zijn <www.

peersquared.nl> en <www.comproved.com>. Iedere leerling krijgt de feedback (van meerdere klasgenoten) terug op zijn eigen tekst. De docent kan eventueel aan de klas terugkoppelen welke tekst als beste beoordeeld is of op welke tekst het meest is aan te merken.

Het tweede punt is het leren wat betekenisvolle feedback inhoudt. Een tekst is pas echt goed als de inhoud goed is, de opbouw logisch en de toon mooi aansluit bij het publiek en doel. De taalverzorging komt pas daarna. Een lezer begrijpt de boodschap immers ook wel als er een spelfoutje in staat, maar een onsaamhangend betoog of onduidelijke structuur maken een tekst lastig te volgen. Laat leerlingen de feedbackring (figuur 2) zien en bespreek hierbij de volgende punten:

- *Begin met de inhoud* – Is de hoofdboodschap duidelijk? Zijn de argumenten sterk?
- *Kijk dan naar de structuur* – Volgt je tekst en logische lijn? Zijn er verbindingswoorden en signaalwoorden die de leesbaarheid en structuur ondersteunen?
- *Daarna volgen de toon en stijl* – Past de schrijfstijl bij het doel en publiek?
- *Pas als laatste kijk je naar de taalverzorging* – Staan er nog fouten in de spelling en grammatica?

Figuur 2. Feedbackring met als belangrijkste focuspunt de inhoud, daarna structuur en toon, als laatste de taal

Besteed in de les ook aandacht aan de manier waarop de feedback geformuleerd wordt en let hierbij met name op de volgende aspecten:

- Laat de schrijver zelf nadenken: geef geen kant-en-klare oplossingen, maar stel vragen die de schrijver helpen reflecteren.
- Geef concrete tips met uitleg: zeg niet alleen ‘Niet heel goed gedaan!’, maar leg uit waarom iets niet goed werkt (‘Ik vind je tekst niet overtuigend, want...’).
- Stel je op als meelezer, niet als beoordelaar van de tekst. Feedback is altijd subjectief: het gaat om jouw ervaring als lezer en in hoeverre bij jou het communicatieve doel van de tekst is bereikt.

Het derde principe is het actief verwerken van feedback door het maken van een actieplan. Een goed actieplan helpt leerlingen om de ontvangen feedback gestructureerd te verwerken: het geeft overzicht van de commentaren en vertaalt deze naar concrete verbeteracties.

Het actief verwerken van feedback gebeurt stapsgewijs en volgt dezelfde categorieën als bij het geven van feedback: eerst de inhoud, dan de structuur, vervolgens stijl en toon en tot slot taalverzorging. Om leerlingen hierin te ondersteunen, is het waardevol om samen goede voorbeelden van actieplannen te bekijken en te

bespreken. Recent onderzoek laat zien dat leerlingen niet zomaar in staat zijn om een effectief actieplan op te stellen; zonder begeleiding loopt de kwaliteit nog sterk uiteen. Extra instructie kan helpen om tot een gericht actieplan te komen dat houvast geeft bij het herschrijven van de tekst. Zo leren ze niet alleen feedback beter te begrijpen, maar ook om deze effectief toe te passen tijdens het herschrijven.

Met een goed actieplan kunnen leerlingen nu aan de slag met de laatste stap: het herschrijven van de tekst. Omdat ze de vorige stappen systematisch hebben doorlopen, is het herschrijven niet langer een willekeurig proces, maar een bewuste en gerichte manier om hun tekst te verbeteren. Zo ontwikkelen ze zich stap voor stap tot betere schrijvers.

Theoretische onderbouwing

Peerfeedback is een waardevolle methode om schrijfvaardigheid te ontwikkelen, maar leidt niet vanzelfsprekend tot betere leerresultaten (Double et al., 2020). Zelfs kwalitatief goede feedback – zoals beoordeeld door docenten en onderzoekers – heeft alleen effect als leerlingen weten hoe ze deze moeten benutten. Nicol (2020) benadrukt daarom het belang van actieve verwerking: wanneer leerlingen feedback koppelen aan hun eigen werk, de opdracht of relevante bronnen, helpt dit hen kritischer te reflecteren op hun tekst.

Zelfs kwalitatief goede feedback heeft alleen effect als leerlingen weten hoe ze deze moeten benutten

Eerder onderzoek toont aan dat feedback weliswaar leidt tot betere geschreven teksten, maar dat het verwerken ervan vaak moeizaam verloopt. Leerlingen lezen feedback soms oppervlakkig, begrijpen deze niet

goed of weten niet hoe ze ermee aan de slag moeten (De Kleijn, 2023; Winstone et al., 2017). Effectieve *peerfeedback* vraagt daarom om meer dan een goede feedbackboodschap: het vraagt om actieve betrokkenheid van leerlingen bij het interpreteren, prioriteren en toepassen van feedback (Winstone et al., 2017).

Een veelbelovende aanpak om dit proces te versterken is paarsgewijs vergelijken. Hierbij leren leerlingen niet alleen feedback geven en ontvangen, maar leren ze ook leren door het vergelijken van verschillende teksten (Bouwer et al., 2018). Hierdoor ontwikkelen leerlingen een scherper inzicht in tekstkwaliteit en zijn ze beter in staat hun eigen tekst te herzien.

Recente studies benadrukken ook het belang van gerichte instructie. Met de juiste begeleiding van de docent leren leerlingen feedback beter begrijpen en actief toepassen tijdens het herschrijven. Zo wordt *peerfeedback* niet alleen een oefening, maar een waardevol hulpmiddel om tekstkwaliteit te verbeteren en leerlingen te ondersteunen in het schrijven van betere teksten binnen de lessen Nederlands. ■

JANNEKE STUULEN doet promotieonderzoek (onder begeleiding van Renske Bouwer en Huub van den Bergh) naar de werkende principes achter *peerfeedback* en onderzoekt de effectiviteit van een lessenreeks waarbij leerlingen elkaar feedback geven aan de hand van paarsgewijze vergelijking. Dit onderzoek wordt gefinancierd door een NWO-lerarenbeurs en heeft als doel docenten Nederlands handvatten te bieden om *peerfeedback* op een kwaliteitsvolle manier te integreren in hun schrijfonderwijs. Stuulen is verbonden aan de Universiteit Utrecht en geeft les in de bovenbouw vwo op het Amstelveen College.

LITERATUUR

- Bouwer, R., Goossens, M., Mortier, A., Lesterhuis, M., & De Maeyer, S. (2018). Een comparatieve aanpak voor peer assessment: Leren door te vergelijken. In D. Sluijsmans & M. Segers (Red.), *Toetsrevolutie: Naar een feedbackcultuur in het hoger onderwijs* (p. 92–106). Phronese.
- Double, K., McGrane, J., & Hopfenbeck, T. (2020). The impact of peer assessment on academic performance: A meta-analysis of control group studies. *Educational Psychology Review*, 32, 481–509.
- Kleijn, R. de. (2023). Supporting student and teacher feedback literacy: An instructional model for student feedback processes. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 48(2), 186–200.
- Nicol, D. (2020). The power of internal feedback: Exploiting natural comparison processes. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 46(5), 756–778.
- Winstone, N., Nash, R., Rowntree, J., & Parker, M. (2017). It'd be useful, but I wouldn't use it: Barriers to university students' feedback-seeking and recipience. *Studies in Higher Education*, 42, 2026–2041

Meer weten?

Bouwer, R., Goossens, M., Mortier, A., Lesterhuis, M., & De Maeyer, S. (2018). Een comparatieve aanpak voor peer assessment: Leren door te vergelijken. In D. Sluijsmans & M. Segers (Red.), *Toetsrevolutie: Naar een feedbackcultuur in het hoger onderwijs* (p. 92–106). Phronese.

Dit hoofdstuk uit het boek *Toetsrevolutie* legt uit wat paarsgewijs vergelijken inhoudt en geeft verschillende mogelijkheden om het in te zetten in de klas.

Double, K., McGrane, J., & Hopfenbeck, T. (2020). The impact of peer assessment on academic performance: A meta-analysis of control group studies. *Educational Psychology Review*, 32, 481–509. <https://doi.org/10.1007/s10648-019-09510-3>

Een meta-analyse over de effectiviteit van *peerfeedback* ten opzichte van feedback van docenten of zelfgegenereerde feedback.

Kleijn, R. de. (2023). Supporting student and teacher feedback literacy: An instructional model for student feedback processes. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 48(2), 186–200. <https://doi.org/10.1080/02602938.2021.1967283>

Het artikel biedt inzichten in hoe docenten feedbackprocessen van leerlingen kunnen ondersteunen en versterken.

Nicol, D. (2020). The power of internal feedback: Exploiting natural comparison processes. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 46(5), 756–778. <https://doi.org/10.1080/02602938.2020.1823314>

Volgens Nicol is interne feedback zelfgegenereerde informatie die leerlingen verkrijgen door hun werk te vergelijken met eerder werk of voorbeelden.

Hierdoor kunnen ze beter de kwaliteit van hun eigen werk inschatten. In het artikel doet Nicol aanbevelingen om dit vergelijkingsproces in te zetten in de les.

Winstone, N., Nash, R., Rowntree, J., & Parker, M. (2017). It'd be useful, but I wouldn't use it: Barriers to university students' feedback-seeking and recipience. *Studies in Higher Education*, 42, 2026–2041. <https://doi.org/10.1080/03075079.2015.1130032>

Dit artikel maakt inzichtelijk waarom studenten niet alle feedback gebruiken en geeft docenten richtlijnen hoe zij studenten beter kunnen ondersteunen bij het effectief verwerken van feedback.

Waardevol literatuuronderwijs

Leesmotivatie en persoonlijke groei in de literatuurles

De literaire ervaring en ontwikkeling van leerlingen krijgen volop aandacht in het aankomende, geactualiseerde curriculum. Door in het literatuuronderwijs oog te hebben voor de leeservaring en de effecten van het lezen van literatuur op de lezer, krijgen leerlingen meer kans om de *waarde* van literatuur te zien en te ervaren. Dat opent deuren voor meer leesmotivatie en persoonlijke groei in het literatuuronderwijs. Dit alles kan bewerkstelligd worden door expliciete aandacht voor de waarde van literatuur, door begeleiding in de boekenkeuze en door leerlingen te laten praten over wat ze lezen.

DOOR ANOUK DE KLEIJN

Al jaren wordt er veel gemopperd over de dalende leesvaardigheid en leesmotivatie van leerlingen. Dat jongeren steeds minder (graag) boeken lezen is zonde. Niet alleen blijkt het lezen van boeken goed voor hun leesvaardigheid, maar het lezen van literatuur biedt ook inkijkjes in andere werelden en gedachten en opent zo de deur naar verscheidene vormen van persoonlijke

groei. Die *waarde* die het lezen van literatuur kan hebben voor de lezer, krijgt ook aandacht in de nieuwe kerndoelen en eindtermen van het schoolvak Nederlands (Herder et al., 2024; SLO, 2024; SLO, 2025). In de onderbouw leren jongeren opgedane inzichten en kennis over zichzelf, anderen, de wereld en cultuur te verwoorden op basis van literatuur en in de bovenbouw leren leerlingen daarop te